משנה

משנה זו ממשיכה לבאר את דין הנודר מדבר מסוים, אם הוא נאסר ביוצא ממנו, אלא שמשנתינו עוסקת בדברים שהיוצא מהם נקרא על שמם אף לאחר יציאתו:

הַנּוֹדֵר שלא ליהנות **מִן הַתְּמָרִים, מוּתָּר בִּדְבַשׁ תְּמָרִים,** אף שהדבש נקרא על שם התמרים, משום שלא היה בדעתו לאסור את עצמו אלא מגוף התמרים, ולא מהדבש היוצא מהם. וכן הנודר שלא ליהנות **מֻפְתָּנִיּוֹת** – ענבי הסתיו שאינם מתבשלים, ועומדים בכרם בימות הסתיו והחורף, **מוּתָּר בְּחוֹמְּץ סְתָוָנִיּוֹת,** אף שהחומץ נקרא על שם הסתוניות, משום שלא היה בדעתו לאסור את עצמו אלא מגוף הסתוניות, ולא מהחומץ היוצא מהם.

רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא חולק **וְאוֹמֵר, כָּל שֶׁשֵּׁם תּוֹלְדָתוֹ קָרוּיָה עָלָיו, וְנוֹדֵר הֵימֶנּוּ** – הנודר שלא ליהנות מדבר שהיוצא ממנו נקרא על שמו, כגון שנדר מתמרים, שהדבש היוצא מהם אינו נקרא סתם 'דבש', אלא 'דבש תמרים', או שנדר מסתוניות, שהחומץ היוצא מהם אינו נקרא סתם 'חומץ', אלא 'חומץ סתוניות', **אָסוּר** אף **בַּיּוֹצֵא הֵימֶנּוּ,** משום שאף היוצא ממנו שנקרא על שמו, הוא בכלל הפרי שנדר ממנו. **וַחֲכָמִים מַתִּירִים** את הנודר הנאה מהפרי, לידהנות ממה שיוצא מהפרי.

גמרא

שנינו במשנה, 'וחכמים מתירים', ובפשטות דיברו חכמים על הנודר מדבר ששם תולדתו נקרא עליו, שרבי יהודה בן בתירא אוסר, וחכמים מתירים:

מקשה הגמרא, והלא דברי [**חֲכָמִים**] שהתירו את היוצא מהפירות, **הֵיינוּ** – הם כדברי **תַּנָּא קַמָּא** שאף הוא התיר את היוצא מהפירות.

מתרצת הגמרא, **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ הָדָא דְּתַנְיָא** – יש חילוק בין דברי חכמים לדברי תנא קמא, לגבי דין זה ששנינו בברייתא, **כְּלָל** זֶה **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, כָּל פְּרִי שֶׁדַּרְכּוֹ לֵאָכֵל** – שדרך בני אדם לאכול את גופו, **וְדֶרֶךְ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ לֵאָכֵל** – ודרך בני אדם לאכול גם את מה שיוצא ממנו, **כְּגוֹן תְּמָרִים וּדְבַשׁ תְּמָרִים,** שהדרך לאכול בין את התמרים עצמם, ובין את הדבש היוצא מהם, הדין הוא, שאם **נָדַר** שלא ליהנות **בּוֹ** [־מהפרי], **אָסוּר** אף **בַּיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ,** משום שהיוצא ממנו נכלל במה שנדר מהפרי. וכמו כן הנודר שלא ליהנות **מֵהַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ,** אף על פי שלא הזכיר בנדרו את גוף הפרי עצמו, **אָסוּר** אף **בּוֹ** – בגוף הפרי. וכן **כָּל פְּרִי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֵאָכֵל** – שאין דרך בני אדם לאכול את גופו, **וְדֶרֶךְ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ לֵאָכֵל** – ודרך בני אדם לאכול את מה שיוצא ממנו, כגון סתוניות, שאין הדרך לאכול את גופם, והדרך לאכול את החומץ היוצא מהם, הדין הוא שהנּוֹדֵר **בּוֹ** [־מהפרי], **אֵין** [־אינו] **אָסוּר אֶלָּא בַּיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ,** שכיון שאין גופו ראוי לאכילה אנו תולים שֶׁלֹּא **נִתְכַּוֵּון** זֶה – הנודר, **אֶלָּא לַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ.**

וחכמים במשנתינו סוברים כרבי שמעון בן אלעזר, ומה ששנינו 'וחכמים מתירים' היינו בנודר מסתוניות [־שאין הדרך לאכול את גופם, והדרך לאכול את החומץ היוצא מהם], שמותר בגוף הסתוניות. ובכך הם חלוקים הן על תנא קמא, הסובר שהנודר מסתוניות, אסור בגוף הסתוניות, ומותר בחומץ הסתוניות, והן על רבי יהודה בן בתירא, הסובר שהנודר מסתוניות, אסור בין בהם ובין בחומץ היוצא מהם, ולכן כתב התנא 'וחכמים מתירים', שהם שיטה בפני עצמם.

משנה

משנה זו דנה בנודר ממינים מסוימים, האם נאסר במינים הנקראים אף הם בשמות מינים אלו, אלא שמוסיפים להם שמות לווי.

הַנּוֹדֵר שלא ליהנות **מִן הַיַּיִן, מוּתָּר בְּיֵין תַּפּוּחִים,** משום שבמלה 'יין' בלול רק מה שנקרא כך בלא שם לווי, ולא 'יין תפוחים' שיש לו שם לווי. וכן הנודר שלא ליהנות **מִן הַדְּבַשׁ, מוּתָּר בִּדְבַשׁ תְּמָרִים,** משום שבמלה 'דבש' בלול רק מה שנקרא כך בלא שם לווי, ולא 'דבש תמרים' שיש לו שם לווי. וכן הנודר שלא ליהנות **מִן הַחוֹמֶץ, מוּתָּר בְּחוֹמֶץ סְתָוָנִיּוֹת,** משום שבמלה 'חומץ' בלול רק מה שנקרא כך בלא שם לווי, ולא 'חומץ סתוניות' שיש לו שם לווי. וכן הנודר שלא ליהנות **מִן הַכְּרִישִׁין** [־כרתי], **מוּתָּר בְּקַפְלוֹטוֹת** – כרתי הגדל בארץ ישראל, משום שאינם בכלל סתם 'כרישין'. וכן הנודר שלא ליהנות **מִן הַיָּרָק, מוּתָּר בִּירָקוֹת הַשָּׂדֶה,** משום שבמלה 'ירק' כלול רק מה שנקרא כך בלא שם לווי, והוא ירק הגדל בגינה, אבל 'ירקות שדה' **שֶׁהוּא שֵׁם** לְוַויי [־שם מחובר] אינו נכלל ב'ירק'.

גמרא

תַּנְיָא בברייתא, **הַנּוֹדֵר** שלא ליהנות **מִן הַשֶּׁמֶן, אִם נדר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מוּתָּר בְּשֶׁמֶן שׁוּמְשְׁמִין,** משום שאין דרך בני אדם בארץ ישראל להשתמש בו, ואינו בכלל סתם 'שמן', **וְאָסוּר בְּשֶׁמֶן זַיִת,** שבו היה הדרך להשתמש בארץ ישראל, והרי הוא בכלל סתם 'שמן'. **וּבְבָבֶל** – אם נדר בבבל, דינו להיפך, **שֶׁאָסוּר בְּשֶׁמֶן שׁוּמְשְׁמִין** שבו היה הדרך להשתמש בבבל, והרי הוא בכלל סתם 'שמן', **וּמוּתָּר בְּשֶׁמֶן זַיִת,** שלא היה דרכם להשתמש בו. ואם נדר שלא ליהנות מן השמן, **בְּמָקוֹם שֶׁמְּתַפְּקִין מְוֵה וּמְוֵה** – במקום שדרך בני אדם להשתמש הן בשמן זית והן בשמן שומשמין, **אָסוּר בָּזֶה וּבָזֶה** – בין בשמן זית ובין בשמן שומשמין, משום שבמקום זה 'שמן' סתם כולל את שני סוגי השמן.

מקשה הגמרא, **פְּשִׁיטָא** – דין זה שבמקום שמשתמשים בין בשמן זית ובין בשמן שומשמין אסור בשניהם הינו פשוט, שכיון שמשתמשים בשניהם, שניהם בכלל 'שמן'. מתרצת הגמרא, **לֹא צְרִיכָא** – אכן לא הוצרכה הברייתא להשמיענו שבמקום שמשתמשים בשניהם אסור בזה ובזה, אלא החידוש הוא במקרה **דְּרִיבָּא מִן חַד מִתַּפְּקִין** – שרוב האנשים משתמשים באחד מסוגי השמן, ומיעוטם משתמשים בסוג השני, **מַהוּ דְּתֵימָא אֵיזִיל בָּתַר רוּבָּא** – היינו סבורים לומר שנלך אחרי רוב האנשים, ונפרש את כוונת נדרו לפי הרוב, ויאסר רק בסוג השמן שדרך רוב האנשים להשתמש בו, **קָא מַשְׁמַע לָן** – חידש לנו התנא בברייתא שאין אומרים כן, אלא הדין הוא **שְׁפֵק אִיסּוּרָא לְחוּמְרָא** – במקום שיש להסתפק אם יש בדבר זה איסור, הכלל הוא שנוקטים לחומרא ואוסרים את הדבר מספק, ולכן גם כאן שיש להסתפק שמא התכוין לנדור מדבר הנקרא שמן אצל מיעוט האנשים, אסור בו, ואין אנו תולים להקל שהוא מן הרוב, ולא התכוין לאסור שמן זה.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין הנודר מן הירק שהובא במשנתינו:

הַנּוֹדֵר שלא ליהנות **מִן הַיָּרָק,** אם נדר **בִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ** – בשנים רגילות, שאינן שמיטה, **אָסוּר בִּירָקוֹת הַגִּינָּה,** שהם בכלל 'ירק' סתם, **וּמוּתָּר בִּירָקוֹת הַשָּׂדֶה,** שאינם בכלל 'ירק' סתם כיון שיש להם שם לווי. **וּבַשְּׁבִיעִית** – ואם נדר בשנה השביעית, שהיא שנת השמיטה, ואסור לזרוע בה, **אָסוּר בִּירָקוֹת הַשָּׂדֶה,** משום שירקות השדה גדלים מאליהם ללא צורך בזריעה, ודרך בני אדם בשמיטה לקרוא 'ירק' רק לירקות השדה, **וּמוּתָּר בִּירָקוֹת הַגִּינָּה,** משום שאינם מצויים בשמיטה שהרי צריך לזורעם, ומלאכת הזריעה אסורה בשמיטה, ולכן אין דרך בני אדם בשמיטה לקרוא לירקות הגינה 'ירק'.

רבי אבהו דן במה שמובא בברייתא, שהנודר שלא ליהנות מן הירק בשנת השמיטה, אסור בירקות השדה ומותר בירקות הגינה: **אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ מְשׁוּם** [־בשמו של] **רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל,**

לֹא שָׁנוּ בברייתא, שהנודר בשנת השמיטה שלא ליהנות מן הירק, מותר בירקות גינה ואסור בירקות השדה, **אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מְכִיאִין יָרָק מְחוּצָה לָאָרֶץ**, ששם מותר לזרוע בשמיטה, **לָאָרֶץ** – לארץ ישראל, שבה אסור לזרוע בשמיטה, ואין ירקות גינה מצויים בה, ולכן אומרים שהתכוין לנדור שלא ליהנות מירקות השדה שהם גדלים מאליהם, **אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁמְּבִיאִין יָרָק מְחוּצָה לָאָרֶץ, לָאָרֶץ**, הנודר שלא ליהנות מירק בשמיטה, **אָסוּר** בין בירקות גינה ובין בירקות שדה, משום ששני סוגי הירקות מצויים, ותולים שהתכוונין לנדור משניהם.

הגמרא מבארת, שהמקומות שמביאים ירקות גינה מחוץ לארץ בשנת השמיטה, נוהגים על פי דעת רבי חנניה בן גמליאל, אבל חכמים חולקים עליו וסוברים שאסור להביא ירק מחוץ לארץ, לארץ ישראל:

כְּתַנָּאֵי – דין זה שנוי במחלוקת תנאים, ששנינו בברייתא, **אֵין מְכִיאִין יָרָק מִן חוּצָה לָאָרֶץ, לָאָרֶץ**, בשנת השמיטה, **רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן גַּמְלִיאֵל** חולק **וְאוֹמֵר, מְכִיאִין יָרָק מְחוּצָה לָאָרֶץ, לָאָרֶץ**, בשנת השמיטה. ועל כך אמר רבי אבהו בשם רבי חנינא בן גמליאל, שבמקומות שנהגו כשיטת רבי חנניה בן גמליאל, ומביאים ירקות גינה מחוץ לארץ בשמיטה, הנודר מן הירק בשנת השמיטה אסור בירקות גינה.

מבררת הגמרא, **מַאי טַעְמָא דְּמַאן דְּאָמַר** – מה טעמו של התנא שאומר **שֶׁאֵין מְכִיאִין** ירק מחוץ לארץ בשנת השמיטה. **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה**, טעמו של האוסר להביא ירקות מחוץ לארץ, הוא **מִשּׁוּם גּוּשׁ**, שגזרו חכמים (שבת טז:) על גוש עפר של ארץ העמים שיטמא, ולכן אסר התנא להביא ירקות מחוץ לארץ, שכן דבר מצוי הוא שנדבק עפר בירקות.

משנה

משנה זו היא המשך למשניות הקודמות, בהם נתבאר האם הנודר מדבר מסוים נאסר בדבר הדומה לו.

הנודר שלא ליהנות **מִן הַכְּרוּב, אָסוּר בְּאִיסְפַּרְגּוּס** – מין כרוב, משום שגם הוא בכלל 'כרוב', אבל הנודר שלא ליהנות **מִן הָאִיסְפַּרְגּוּס, מוּתָּר בִּכְרוּב** שאינו ממין זה, משום שאינו כלול בשם 'איספרגוס'.

הנודר שלא ליהנות **מִן הַגְּרִיסִין** – פולים טחונים, **אָסוּר בַּמִּקְפָּה** – תבשיל עבה העשוי מגריסים, משום שדרך בני אדם לקרוא לתבשיל זה 'מקפה של גריסים', **וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר** את הנודר מן הגריסים ליהנות מתבשיל העשוי מגריסים, משום שבמקומו לא היה הדרך לקרוא לתבשיל זה 'מקפה של גריסים', אלא 'מקפה' סתם. והנודר שלא ליהנות **מִן הַמִּקְפָּה, מוּתָּר בִּגְרִיסִין** חיים שלא ניתנו במקפה, משום שאינם בכלל מקפה.

הנודר שלא ליהנות **מִן הָעֲדָשִׁים, אָסוּר בַּאֲשִׁישִׁים** – עדשים מטוגנים בדבש, משום שהם בכלל עדשים. **וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר** את הנודר מן העדשים, באשישים. והנודר שלא ליהנות **מִן הָאֲשִׁישִׁים, מוּתָּר בָּעֲדָשִׁים** שאינם מטוגנים בדבש.

האומר קונם **חִטָּה חִטִּין שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, אָסוּר בָּהֶן** [־בחטים] **בֵּין כשהם קָמָח, וּבֵין כשאפה מהם את הַפַּת**, משום ש'חטים' משמע חטים חיים לפני אפייתם, ו'חטה' משמע פת אפויה, שהיא גוף אחד.

האומר קונם **גְּרִיסִין גְּרִיסִין שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, אָסוּר בָּהֶן** [־בגריסים] **בֵּין כשהם חַיִּין, וּבֵין כשהם מְבוּשָּׁלִין** משום ש'גריסים' משמע גריסים חיים, ו'גריס' משמע גריסים מבושלים.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, האומר קוֹנָם **גְּרִיס אוֹ חִטָּה** [־בלשון יחיד] **שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, מוּתָּר לָכוֹס** גריסים או חטים **חַיִּים**, משום שאין הדרך לכסוס חטה אחת לבדה כי אם כמה חטים יחד. אבל אסור בפת, משום שפת לאחר אפייתה נקראת 'חטה' בלשון יחיד, כיון שהיא נעשית גוף אחד.

גמרא

תַּנְיָא בברייתא, **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר**, האומר קונם **חִטָּה שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, אָסוּר לֶאֱפוֹת** – לטעום פת אפויה, משום שאחר האפיה נעשית הפת לגוף אחד, ונקראת חטה בלשון יחיד, **וּמוּתָּר לָכוֹס** חטים חיים, שהדרך אינה לאוכלם לבד, כי אם כמה ביחד.

האומר קונם **חִטִּים שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, אָסוּר לָכוֹס** חטים חיים, משום שנדר בלשון רבים, **וּמוּתָּר לֶאֱפוֹת** – לטעום פת אפויה.

האומר קונם **חִטָּה חִטִּין שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, אָסוּר בֵּין לָכוֹס** חטים חיים, **וּבֵין לֶאֱפוֹת** – לטעום פת אפויה. האומר קונם **גְּרִיס שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, אָסוּר לְבַשֵּׁל** – לטעום גריסים מבושלים, **וּמוּתָּר לָכוֹס** גריסים חיים.

האומר קונם **גְּרִיסִין שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, אָסוּר לָכוֹס** גריסים חיים, **וּמוּתָּר לְבַשֵּׁל** – לטעום גריסים מבושלים. האומר קונם **גְּרִיס גְּרִיסִין שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, אָסוּר בֵּין לְבַשֵּׁל** – לטעום גריסים מבושלים, **וּבֵין לָכוֹס** גריסים חיים.

הדרן עלך הנודר מן המבושל